

ЮРІЙ ВИННИЧУК

АРКАНУМ

Харків
«ФОЛІО»
2019

ОПОВІДІ ЗІ СТАРИХ
АРКАНУМСЬКИХ ЛІТОПИСІВ ТА ХРОНІК

ПОХІД КРІЗЬ ОСІНЬ

Наступали ми осіннім шляхом. Якби хтось подивився на нас із пагорба, то побачив би найжене списками військо в червоних плащах, що знагла з'являється і так само зникає в червоному листі.

Часто припадалисьмо до землі й злизували дощові краплі, вловлюючи тонкі аромати ялівцю та погасаючої рожі. Зоддалеки йшли тумани і приставали до наших шерег, а ми їх не одганяли і не цуралися.

Осінь була сиза й холодна.

Час од часу то у небі, то десь у яру, або у лісі за яром щось пронизливо скрикувало, і тоді отой окрик відлунював у грудях кожного з нас, і ми кашляли й спльовували в затвердлу дорогу своє безсоння.

Ще діймав голод, і ми не обминали жодного куща чи то з калиною, чи з глodom, чи з тереном, їли усе, що бачили, стріляли з луків у перелітних птахів і сумно дивились, як підбита птаха падає кудись на кільканадцять кроків далі в чиїсь розчепірені хижо пальці, в тріюмфуючий скрик, і щезає там розшматована. Потім бачилисьмо під ногами її пір'я, краплі крові, кігті, дзьоб, червоні шнурівки кишок.

Якби був ворог, ми змогли б відвести душу, зігритися боєм серед цієї осені. Але ворога нема. Командири наші відмовчуються, ніхто нічого не знає, ані куди йдемо, ані пощо. Не знаємо навіть проти якого ворога послано нас. Хто він? Чим розгнівив наших володарів? Як виглядає? Якою мовою розмовляє? Чи се такі самі люди, як і ми, чи інакші? Ми питаємо одне

одного, шукаючи в тих питаннях заспокоєння, але не знаходимо, а навпаки роз'ятрюємо душу, і тоді хтось із нас несамохіть зненацька вирячить очі й закричить так жахно, мовби щось ізлякало його, заболіло так, що вже й стерпіти не годен, і ось він уже виривається з шеренги і жене навмання простовіч, рвучи свого червоного плаща на тернах, гублячи списа. Гілки зіб'ють йому шолома з голови, а він летить кудись у яр, невлад розмахуючи руками, закидаючи й плутаючи ноги, доки не спіткнеться й не шубовсьне у хаші сторчкака і не затихне там...

Оті втікачі потім рідко назад повертаються, здебільша ще зають безслідно. А як котрийсь прийде назад, то схожий більше на жебрака з-під церкви, аніж на вояка славного Аркануму. Ніхто не розпитує, що йому було, та й він мовчить, мовби й не казився. Проте не довго йому мовчати, з'являється чорна сторожа із полку безсмертних, бере юродивця попід руки й, завівши куди подалі з дороги, стинає йому голову. Щоб не розпалював ув інших туги, не навіював розпачу.

А дорозі нема ні кінця, ні краю, веде вона кудись в невідомість, і марно ми навшпиньки спинаємось, чи на камінь вистрибуємо, щоб зазирнути поверх голів і шоломів — а що там на обрії?

А нічого. Чистий обрій. Сіре небо. Пагорби й падоли. Нема нічого. Марно ми надіємось, що десь там вигулькне вороже військо, замають наші прапори і хоругви, засурмлять сурми і залунає команда: «Позір! До бою готуйсь!»

Нічого нема. Ті, що послали нас оцим шляхом, чекають коли повернемось овіяні славою, з багатою здобиччю та з тисячами полонених.

А ми переходимо з осені в осінь і шлях наш не легшає.

Вночі розпалюємо вогнища, гріємо руки і мовчимо. Потім падаємо знесилено поруч і засинаємо кам'яним сном.

Вже ніхто з воєводів не виставляє чати. Спимо покотом усі, мов порубані. Якби в таку ніч об'явився ворог, то ледве чи хоч десяток на ранок прокинулось.

Осінь розчахнула свої двері, вже скоро туди прослизне зима, і ввійдемо ми тоді у білий світ її. Замете нас снігами, завіє, захурделить. Полягаємо в сніг і заплющимо очі. Доти, доки не почуємо, як у вухо прогріває сонце і дзюркотить танучий сніг. Отоді ми встанемо і знову рушимо в похід.

ФІРАНКА

Чоловіки наші подалися на війну. Що то за війна — Бог його знає.

Ми пішли до нашого короля і впали на коліна:

— Королю наш найясніший! Пане наш! Поверни нам чоловіків наших, бо занепали вже господарства і сини виростають сиротами!

Ми стояли перед королівським палацом на мармурових сходах і чекали, що хтось таки з'явиться і змилюється над нами. Але марно.

Тільки високо угорі так, ніби здригнулася фіранка на вікні. Може, то він, наш король, таємно слухав наших скарг?

Але нам не повернули чоловіків.

Минуло вже десять літ, а потім ще десять. Всі ми потроху постаріли без них, зберігаючи вірність. Діти повиростали. І от уже наших синів одіслали на війну. Правда, дозволили їм перед тим одружитися і запліднити своїх дружин. Аби військо не перевелось.

Ми ще не раз ходили до королівського палацу, падали на коліна і просили милосердя. Але жодного разу король не об'явився перед нами. Тільки високо у горі тремтіла фіранка.

І тоді ми, глупі жінки, порох його ніг, засумнівалися — а може, короля... і немає? Може, його вигадали, аби нас, дуреп, круг пальця водити, аби мали ми кого прославляти?

Жінка — матір сумніву. Тая думка уже не покидала нас і переслідувала так настирливо, що якось, не витримавши, подалися ми до палацу й почали вимагати, аби король об'явився

Зміст

Заспів	4
Арканум моїх снів	7

Частина перша

Розділ перший ОПОВІДІ ЗІ СТАРИХ АРКАНУМСЬКИХ ЛІТОПИСІВ ТА ХРОНІК	
Похід крізь осінь	12
Фіранка	15
Розділ другий ТЕРЕНЦІУС	
<i>З книжки «Мандри Арканумом»</i>	
Манне озеро	19
Солоне вино	21
<i>З книжки «Арканумські притчі»</i>	
Гілка	28
Гвалт	29
<i>З книжки «Життя святих»</i>	
Святий Авлохій	31
Святий Дезидерій	32
Святий Кобиздох	33
<i>З книжки «Арканумський бестіярій»</i>	
Трабакан	35
Плюнц	36
Шурх	37
Попельник	38
Трафердоклі	39
Розділ третій КУРЦІУС	
Історія страченої чернички	43
Королівна жаба	61

Арканумські шницлі	67
Сад Алоїзіуса	72
Крук Алоїзіуса	73
Меч	75
Вечірня прогулянка	77
Квітникар	79
Біб	80
Гніздо	81
Ярмарок гріхів	82

Розділ четвертий

ЖИТТЯ ЛЮЦИЛІЯ В ОПИСАХ АЛЬЦЕСТІЯ

Полювання на дзеркало	86
Цукерка	94
Дід-Хмаровик	97
Історія з горбанями	101
Новий кошторис	103
Пророк	104
Котячий винахідник	106
Як народжуються дракони	107
Дурна коза	109
Про те, звідки в Люцилія взялася коза	111
Чайна історія	114
Коханець у бурштині	117
Кати і жертви	120
Люцилій і бритва	123
Смутні очі саду	124

Частина друга ТВОРИ ЛЮЦИЛІЯ

Розділ перший

ОПОВІДІ ЛЮЦИЛІЯ ПРО САМОГО СЕБЕ

З чого склався Люцилій	130
Люцилій біля вікна	131
Вірш	133

Слимак	134
Той, хто приходять	135
Імператор і його військо	137
Візита до класика	141
Посланець	143
Ворожба	144
Колодязь	145
Топельниця	147
Проба гвалту	149
Важка хода	151
Спалені вірші	152
Стіл Люцилія	153

Розділ другий
СНИ ЛЮЦИЛІЯ

Шибакрику	155
Вуха і серця	157
Карти	158
Сірий чоловік	159
Малюки	161
Павучок	163
Вуглярівна	166
Піхва в долоні	168
Великодзвін	170
Ніч така...	171
Візит у домі смутку	173
Привид в домі смутку	175
Квартирант	177
Вершники	178
Про те, як Люцилія навідав смуток	180
Сонник Люцилія	182

Розділ третій
КНИГОЗБІРНЯ ЛЮЦИЛІЯ

Книга порад	185
Книга «Ятір»	187

Книга «Мурашник»	188
Зниклі слова	189

Розділ четвертий

ТВОРИ ЛЮЦИЛІЯ

З книги «Історія арканумської літератури»

Сила мистецтва	193
Гонудій і його тінь	194
Рими поета Альцестія	195
Моторошна історія	196

З книги «Видива»

Слова ковтають слова	198
Місце страти	199
До Музи	200
За вікном була зима	202
Африка	204
Вмирання	205
Струмок	206
Чоловік з Аркануму	207
В руїнах	208
Водяник	209
Трава	210
Опівночі	211

Уривки зі щоденника Люцилія

Душа	213
Метелик	214
Полудень	214
Стриконики	215
Цуценя	216
Моровиця	218

Розділ п'ятий

З книги «Ілялі»

Перстень	220
Рондо	221

Сповідь метелика222
Трава життя223
Видіння224
Ранок225
Прокидання у квітці226
Країна марев228
Прикмета230
Коли мене нема231
Сліди232
Листи від Ілаялі233
Снігові листи до Ілаялі235
Спроба пригадування237
Не покидай238
Листи весняні до Ілаялі239
Кленове листя243
Пригорща снів244
Ілаялі в тузі245

Розділ шостий

З книги «Елегії»

Моє милосердя зелене і схоже на папороть247
Елегія розіп'ятих вуст253
Ілаялі258

З книги «Руїна»

Зустріч Скорпіона й Люцилія на руїнах Арканума262
Руїни265
Арканум267
Quo vadis278
Сотворення світу286